

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber XXV

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

lutos naribus inferūt, extrahuntque sanguinis ciedi gratia. Altero quod est acizoo simile, ad paronychia & pterygia vnguium, & cum caro vnguibus increuit, vtuntur cū axungia, ideo dactylon appellant, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut tegulis. Huic caustica vis est. Sistit hulcera quæ serpunt. Gramē capiti circumdatum, sanguinis è naribus fluxiones sistit. Camelos necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta vias nascitur. Nec *fœnogræco* minor autoritas, quod *telin* vocāt, alij *carphos*: alij *buceras*, alij *ægoceras*, quoniā corniculis semē est simile, nos *filiciā*: quod quomodo sereretur, suo loco docuimus. Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti *fœminarum* pluribus malis subuenit, siue duritia, siue tumor, siue cōtractio sit vuluæ, fouētur, insidunt: infusum quoq; prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni additō nitro decoctum & impositum medetur. Itē ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ, vt cum tertias partes biberint, calidā lauarentur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam *fœnigræci* cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa cōtra vuluæ cruciatus subiecit. Item imposuit imo ventri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro antè præparata cute, sæpius die illinens, perungique præcipiens. Theodorus *fœnogræco* miscuit quartam partē purgati nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion *fœnigræci* semen acetabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum eius vtilissimum sit vuluis interaneisque exhulceratis, sicuti semē articulis atq; præcordiis. Si verò cum malua decoquatur, postea addito mulso potus ante cætera vuluis interaneisque laudatur. Quippe cum vapor quoque decocti plurimum profit. Alarumque etiā graueolentiam decoctum *fœnigræci* semen emendat. Farina porrigines capitis furfurēsque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autē decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibusque quæ recedunt ab ossibus: aceto verò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata subacta ex vino purgat: mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exhulceratum, longamque tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.

C. PLINII SECVNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXV.

PROOEMIUM.

Natura herbarum sponte nascentium.

CAPVT I.

P S A quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ prisorum diligentiaque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quod non prodesse posteris vellent. At nos elaborata iis abscondere atque suppressere cupimus & fraudare vitam etiam alienis bonis? Ita certè recondunt, qui pauca aliqua nouere, inuidentes aliis: & neminem docere, in auctoritatem scientiæ est. Tantum ab excogitandis nouis, ac iuuanda vita mores absunt: summumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, vt intra vnumquenque rectè facta veterum perirent.

At

At hercule ſingula quofdam inuenta Deorum numero addidere, omnium vtique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoria referente. Non æquè hæc cura eorum mira eſſet in his, quæ ſatu blandiuntur, aut cibo inuitant: ſed culmina quoque montium inuia & ſolitudines abditas, omniſque terræ fibras ſcrutati inuenere, quid quæque radix polleret, ad quos uſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus vertentes.

Qui Latine uſus herbarum ſcripſerint, & quando ad Romanos noticia earum peruenit, & qui primi Græcorum de his compoſuerint, & de herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare minus exerceantur earum remedia, & de cynorrhodo, & de dracunculo medicina. CAP. II.

10 **M**Inus hoc, quàm par erat, noſtri celebrauere, omnium utilitatum & virtutum rapaciſſimi. Primuſque & diu ſolus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magiſter, paucis duntaxat attigit, boum etiam medicina non omiſſa. Poſt eum vnus illuſtrium tentauit C. Valgius eruditione ſpectatus, imperſecto volumine ad Diuum Auguſtum, inchoata etiam præfatione religioſa, vt omnibus malis humanis illius potiſſimum principis ſemper medicetur maieſtas. Antea condiderat ſolus apud nos, quod equidem inueni, Pompeius Lenæus, Magni libertus: quo primùm tempore hæc ſciētīā ad noſtros perueniſſe animaduerto. Nanq; Mithridates, maximus ſua ætate regū, quē debellauit Pompeius, omnium ante ſe genitorū diligentiſſimus vitæ fuiſſe argumentis, præterquam fama, intelligitur. Vni ei excogitatū, quotidie uenenuſ bibere præſumptis remediis, vt conſuetudine ipſa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus vnū etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumant, ſanguinem anatum Pōticarum miſcere antidotis, quoniā ueneno uiuerent. Ad illum Aſclepiadis medendi arte clari, volumina cōpoſita extant, cū ſolicitatus ex vrbe Roma, præcepta pro ſe mitteret. Illū ſolum mortalium viginti duabus linguis locutū certum eſt, nec de ſubiectis gentibus vllū hominē per interpretem appellatum ab eo annis lxxj. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curioſus, & ab hominibus ſubiectis, qui fuere pars magna terrarum, ſingula exquirens, ſcriniū commentationū harum & exemplaria, effe-
 20 ctuſq; in arcanis ſuis reliquit. Pōpeius autē omni regia præda potitus, transferre ea ſermone noſtro libertum ſuum Lenæum, Grammaticæ artis doctiſſimum, iuſſit: vitæq; ita profuit nō minū, quàm reipub. victoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ prodidere, quos ſuis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de ſimpliciū effectibus ad Neroneſ ſcripſit: Crateuas, Dionyſius, Metrodorus, ratione blandiſſima, ſed qua nihil penè
 30 aliud, quàm rei difficultas, intelligatur. Pinxere nanque effigies herbarum, atque ita ſubſcripſere effectus. Verū & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præfertim in æmulatione naturæ, multum degenerat tranſcribentiū ſors varia. Præterea parum eſt ſingulas earum ætates pingi, cū quadripartitis uarietatibus anni faciem mutant. Quare cæteri ſermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerunque
 40 minibus defuncti, quoniam ſatis videbatur, poteſtates vimque demōſtrare quærere uolentibus. Nec eſt difficile cognitu. Nobis certè, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari ſcientia Antonij Caſtoris, cui ſumma autoritas erat in ea arte noſtro æuo, uiſendo hortulo eius, in quo plurimas alebat, centefimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigore concuſſis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iam pridem ratio eſt prænuntians horas, non modò dies ac noctes, Solis Lunęque defectuum. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte vulgi, ueneficiis & herbis id cogi, eamque num ſcēminarū ſcientiam præualere. Certè quid non repleuere fabulis Colchis Medea, alięque, in primis Itala Circe, Diis etiam adſcripta? unde arbitror natum, vt Æſchylus eſt uetuſtiſſimis
 50 in Poëtica refertam Italiam herbarum potentia proderet, multique Circeios, ubi habitauit illa, magno argumento etiamnum durante in Marſis à filio eius orta gen-

quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus aliàs in admiratione Circes, gloriam herbarum Ægypto tribuit, cum etiam, quæ rigatur, Ægyptus illa non esset, postea fluminis limo inuecta. Herbas certè Ægyptias à regis vxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem tristitiæ veniãque afferens, & ab Helena utiq; omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium, quos memoria nouit, Orpheus de herbis curiosus aliqua prodidit. Post eum Musæus & Hesiodus polion herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitones commendauere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus volumen de earum effectu composuit, Apollini, Æsculapioque, & in totum Diis immortalibus inuentione & origine assignata. Composuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique Magis. Adeoque ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum autor, in prima earum tradit, occisum draconis catulum reuocatum ad vitam à parente herba, quam balin nominat: eademque Thylonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et Iuba in Arabia herba reuocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cuius cõactu illata ab alite, quam, retulimus, exiliret cuneus à pastoribus arbori adactus: quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum esse quod vero super sit. Inde plerisque ita video existimare, nihil non herbarum vi effici posse, sed plurimarum vires esse incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, à quo ferunt dictum, qualdã fortassis etiam calcatas prodesse. Obseruatum certè est, inflammari vulnera ac morbos superuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noscantur, causa est quod eas agrestes literarumque ignari experiuntur: ut qui soli inter illas viuant: præterea securitas quærendi, obuia Medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina defunt, sicut illi, quam retulimus in frugû cura, scimusque defossam in angulis segetis præstare, ne qua ales intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis perituro sit quod tradiderint aliis. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias inuenit casus, alias (ut verè dixerim) Deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morfus, pauorem aquæ, potusque omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem syluestris rosæ, quam cynorrhodon vocat, blanditam sibi aspectu pridie in fructo, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casuque accidit, ut milite à morfu canis incipiente aquas expauescere, superueniret epistola orantis ut pareret religioni: seruatúsque est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentauit. Aliàs apud autores cynorrhodi vna medicina erat, spongiolæ, quæ in mediis spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est, quam quos in priori volumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, aliudque miraculum exerentis se terra ad primas serpentium vernationes bipedali ferè altitudine, rursusque cum iisdem in terram condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens, vel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusque formidinis demonstraret.

De quodam pestifero fonte Germania, & de Britannica, & maximis morborum doloribus.

CAP. III.

NEC bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ, dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus soluerentur. Stomacacen Medici vocabant, & sceletyrben ea mala

mala. Reperta auxilio est herba, quæ vocatur Britannica, non neruis modò & o ris malis salutaris, sed contra anginas quoque & serpentes. Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem vibones vocant: qui collectus priùs, quàm tonitrua audiuntur, & deuoratus, securos in totum reddit. Frisij, quæ castra erant, nostris demonstrare illam. mirorque nominis causam, nisi fortè cõfines Oceano Britannia, velut propinqua, dicauere. Nõ enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nascerentur, certum est, etiamnum Britannia libera. Fuit quidem & hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi, vt docebimus fecisse reges, vt res tanta debeatur, herbam inuenire, vitam iuuare, nunc fortassis aliquibus curam nostram friuolam quoq; existimaturis: adeò deliciis sordent etiam quæ ad salutem pertinent. Autores tamè quarum inueniuntur, in primis celebrare par est, effectu earum digesto in genera morborum. Quæ quidè in reputatione misereri fortis humanæ subit, præter fortuita casusque, & nomina quæ omni hora excogitat ad millia morborum, singulis mortalium timenda. Qui grauius si ex his sint, discernere stultitia propè videri potest, cum suus cuiq; ad præsens quisque atrocissimus videatur. Et de hoc tamen iudicauere aui experimèto, asperrimos cruciatus esse calculorù à stillicidio vesicæ. Proximum stomachi, tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte concita. A Græcis & noxias herbas demonstratas miror equidem. Nec venenorum tantum: quoniam ea vitæ conditio est, vt mori plerùq; etiam optimi portus sit: tradatque M. Varro, Seruiù Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, veneno erura perunxisse, & postea caruisse sensu omni æquè quàm dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit venia monstrandi, qua mentes soluerentur, partus eliderentur, multaque similia? Ego nec abortiua dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum Imperatorem clarissimum amatorio periisse: nec alia Magica portenta, nisi vbi cauenda sunt aut coarguenda in primis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundèque præstitum vitæ, salutes dixisse, ac postea inuentas.

De moly, & dodecatheo, & pæonia, vel pentorobo, vel glycyfide, & panace, vel asclepio, & heraclio, & panace Chironio, & panace centaureo, vel pharnaceo, & heraclio siderio, & hyoscyamo, vel apollinari, siue altercangeno.

CAP. IIII.

30 **L**Audatissima herbarum est Homero, quam vocari à Diis putat moly, & inuentionem eius Mercurio assignat, contraque summa veneficia demonstrat. Nasci eã hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda nigraque magnitudine capræ, folio scyllæ: effodi autem difficulter. Græci autores florem eius luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Inueni è peritis herbarum Medicis, qui & in Italia nasci eam diceret, afferrique Capania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates faxeas, radicis xxx. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. Ab ea maxima autoritas herbæ est, quam dodecatheon vocant, omnium Deorum maiestatem commédantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius septem, lactucis simillima, exeunt à lutea radice. Vetusissima inuentu pæonia est, noménque autoris retinet, quã quidam pentorobon appellant, alij glycyfidem. Hæc quoque difficultas est, quod eadem aliter alibi nuncupantur. Nascitur opacis motibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferè in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Inest iis semè copiosum, rubrum nigrumque. Hæc medetur & Faunorù in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniã si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat. Panaces ipso nomine omnium morborum remedia promittit, numerosum & Diis inuentionibus ascriptum. Vnum quippe Asclepion cognominatur, quoniã is filiã Panacè appellauit. Succus est coactus ferulæ, qualem diximus, radice multi corticis & falsi. Hac euulsa scrobem repleti vario genere frugum religio est, ac terræ piamentum. Vbi, & quo fieret modo, & quale maximè probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod è Macedonia affertur, bucolicon vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc

celerrimè euanescit. Et in aliis autem generibus improbatum maximè nigrum ac molle. Id enim argumentum est cera adulterati. Alterum genus heraclion vocant, & ab Hercule inuentum tradunt alij organum heracleoticum syluestre, quoniam est origano simile, radice inutili: de quo origano diximus. Tertiū panaces Chironion cognominatur ab inuentore. Folium eius lapathum simile, maius tamen & hirsutius. Flos aureus, radix parua. Nascitur pinguibus locis. Huius flos efficacissimus, eoq; ampliùs, quàm supra dicta, prodest. Quartum genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: sed & Pharnaceon, in controuersiam inuentionis à Pharnace rege deductum. Seritur hoc longioribus, quàm cætera, foliis, & ferratis. Radix odorata in umbra siccatur, vinoq; gratiam adiicit. Huius genera duo fecere, alterū leuioris folij, alterum tenuioris. Heracleon 10
siderion & ipsum ab Hercule inuentū est, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore Puniceo, foliis coriandri. Iuxta lacus & amnes inuenitur, omniāque vulnera ferro illata efficacissimè sanat. Est Chironis inuentum ampelos quæ vocatur Chironia, de qua diximus inter vites, sicuti de herba, cuius inuentio assignatur Mineruæ. Herculi eam quoq; ascribūt, quæ Apollinaris, apud Arabas altercum siue altercangenon, apud Græcos verò hyoscyamus appellatur. Plura eius genera: vnum nigro semine, floribus penè purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. Vulgare autē candidius est & fruticosius, altius papauere. Tertij semen irionis semini simile: & omnia insaniam gignētia, capitūq; vertigines. Quartum genus molle, lanuginosum, pinguius cæteris, candidi seminis, in maritimis nascens, hoc recēpere Medici. Item rufi feminis. Nonnūquàm ante candidum rufescit, si nō 20
ematuruit, improbatūq; . Et alioqui nullum, nisi cū inaruit, legitur. Natura vini, ideoq; mentē caputq; infestans. Vfus feminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus foliisq; vtūtur & radice, temeraria in totū (vt arbitror) medicina. Quippe etiā foliis constat mentē corrumpi, si plura quā quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrē depelli arbitrabantur. Et oleū fit ex semine, vt diximus, quod ipsum auribus infusum tentat mentem. Mireq; vt cōtra venenū remedia prodidere his qui id bibissent, & ipsum pro remediis, adeò nullo omnia experiendi fine, vt cogerentur etiam venena prodesse.

De linozoste, parthenio, Hermupoa, siue potius Mercuriali, & Achilleo, & panace heracleo, siderici, millefolio, & de scopa regia, & hemionio, teucro, splenio, & melampodio siue elleboro, quōrū eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicina, & quando detur, & quomodo sumendum, & quibus non dandum, & quod mures necet.

C A P. V.

Linozostis siue parthenion Mercurij inuentum est, ideo apud Græcos Hermupoa multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, masculus & foemina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente foeminæ copioso, mari iuxta genicula stante rariori ac breui cōtortōque, foeminæ soluto & cādido. Folia maribus nigriora, foeminis candidiora, radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in 40
campestribus cultis. Mirum est, quod de vtroque eorum genere proditur: vt mares gignantur, hunc facere, vt foeminæ, illam. Hoc contingere, si à cōceptu succus protinus bibatur in passo, edantur ve folia decocta ex oleo & sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fistili cum heliotropio, & duobus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum vsu prædicauit has, ad hunc modum Medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel rosaceo, vel irino, vel lirino admouit: item ad ciendos menses secundāsque. Hoc idem præstare potu fotūque dixit. Instillauit auribus olidis succum: inunxitque cum vino veterē. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & vesicæ. Decoctum eius dedit 50
cum myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, vel in febrī, decoquitur quantum manus capiat

capiat, in duobus sextariis aquæ ad dimidias: bibitur sale & melle admisto, necnon cum
 vngula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui vtran-
 que dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed sto-
 machum lædunt. Reliquos vsus dicemus suis locis. Inuenit & Achilles discipulus Chiro-
 nis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac sanasse Telephum di-
 citur. Alij primum æruginem inuenisse, vtilissimam emplastris, ideoque pingitur ex cu-
 spide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alij vtroque vsum medicamento volunt.
 Aliqui & hanc panacem heracleon, alij sideritin, & apud nos millefoliam vocant, cubita-
 li scapo, ramosam, minutioribus quàm fœniculi foliis vestitam ab imo. Alij fatentur qui-
 10 dem illam vulneribus vtilem, sed veram achilleon esse scapo cæruleo pedali, sine ramis,
 ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam. Alij quadrato caule, capitibus
 marrubij, folio quercus. Hanc etiam præcisos neruos glutinare faciunt. Alij sideritin
 in maceris nascentem, cum teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam similem huic, sed cã-
 didioribus foliis & pinguioribus, tenerioribus cauliculis, in vineis nascentem. Aliam ve-
 20 rò binum cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo lōgo, betæ seme-
 ne, omnes vulneribus præcipuas. Nostri eam, quæ est latissimo folio, scopas regias vocat.
 Medetur anginis suum. Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam ^a he-
 mionion vocant, spargentem iuncos tenues, folia parua, asperis locis nascentem, austero
 sapore, nunquam florentem: neq; semen gignit. Medetur lienibus. Cõstatque sic inuen-
 20 tam: Cum exta super eam proiecta essent, adhæsisse lienem, eumque exinanisse. Ob id à qui-
 busdam splenion vocatur. Narrant sues, qui radicem eius ederint, sine splene inueniri.
 Quidam ramis hyssopi surculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi flo-
 rentem adhuc iubent: adeò florere non dubitant: maximèque ex Ciliciis & Pisidiæ mō-
 30 tibus laudant. Melampodis fama, diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur vnum
 ellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras
 purgari pasto illo animaduertentem, datoque lacte earum sanasse Proctidas furentes.
 Quamobrem de omnibus eius generibus dici simul conuenit. Prima duo sunt, candi-
 dum & nigrum. Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique. Alij folia nigri plata-
 ni similia, sed minora nigrioraque, & pluribus diuisuris scissa: albi, betæ incipientis.
 30 Hæc quoque nigriora, & canalium dorso rubescencia. Vtraque caule palmi ferulaceo,
 bulborum tunicis conuoluto, radice fibrata caparum modo. Nigro equi, boues, sues ne-
 cantur, itaque cauent id, cum candido vescantur. Tempestiuum esse tradunt messibus.
 Plurimum autem nascitur in Oeta monte: & optimum vno eius loco circa Pyram. Ni-
 grum vbiq; prouenit, sed melius in Helicone, qui mons & aliis laudatur herbis. Candi-
 dum probatur Oetæum: secundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus
 nasci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolico ex vicino. Nigrum ex his
 Melampodion vocant, quo & domos suffiunt purgantque spargentes, & pecora, cum
 precatone solenni: hoc & religiosus colligitur. Primum enim gladio circumscribitur.
 40 Dein qui succisurus est, Ortum spectat: & precatur, vt id liceat sibi concedentibus Diis
 facere, obseruatque aquilæ volatus: ferè enim secantibus interest: & si propè aduolauit,
 moriturum illo anno qui succidat, augurium est. Nec album facile colligitur, caput ag-
 grauans, maximè nisi præsumatur allium: & subinde vinum sorbeatur, celeritèrque fo-
 diatur. Nigrum alij entomon vocant, alij polyrrhizon: purgat per inferna. Candidum
 autem vomitione, causasque morborum extrahit, quondam terribile, postea tam pro-
 miscuum, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acrius, quæ commentabantur, sæ-
 50 pius sumptauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris, Drusum quoque apud
 nos, Tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnes plebs stans plausit, optima-
 tes verò bellum Marficum imputauere, constat hoc medicamento liberatum comitali
 morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniã (vt diximus) sesamoïdes
 admiscet. Italia veratrum vocat. Farina eorum per se, & mista radícula, qua lanas dixi-
 mus lauari, sternutamentum facit, amboq; somnum. Leguntur autè tenuissimæ radices

breuésque, ac velut decurtatæ etiam hæ. Nā summa, quæ est crassissima, cæpis similis, canibus tantum datur purgationis causa. Antiqui radicem cortice quam carnosissimo feligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongiis opertam, turgescentemque acu in longitudinē findebant. Deinde fila in vmbra siccabant, iis vtentes: nunc ramulos ipsos ab radice quam grauissimi corticis ita dant. Optimum, quod acre gustu feruensque in frangendo puluerem emittit. Durare vim eius xxx. annis ferunt. Nigrum medetur paralyticis, insanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. Trahit aluum & bilem, pituitasque. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum, plurimum drachma, modicè quatuor obolis. Miscuerè aliqui & scāmoneā, sed tutius salem. In dulcibus datum copiosius periculum infert, oculorum caliginem fortu discutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas, suppurata, duritias cōcoquit & purgat: item fistulas, tertia die exemptum. Verrucas tollit cum squamis æris & sandaracha. Hydropicorum ventri imponitur cum farina hordeacea & vino. Pecorum & iumentorum pituitas sanat, furculo per aurem traiecto, & postero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, vel cum pisselæo. Album optimū, quod celerrimè mouet sternutamēta, sed multum terribilius nigro, præcipuè si quis apparatus poturorum apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestiuas somni vires, singultus infinitos aut sternutamenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare soliti, quæ concitarent vomitiones, ipsumque elleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus, sæpe etiā sanguine venis emisso. Iam verò & cum prosperè cedat, terribili visu variis coloribus vomitionū, & post vomitiones obseruatione alui, balnearum dispensatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Nanque tradunt absumi carnē, si coquatur vna. Sed antiquorum vitium erat, quòd propter hos metus parcius dabāt: cum celerius erumpat, quò largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas datauit: sequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui elleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Præterea mirū inuentum est, quòd incisum forficulis, vt diximus, cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data vomitiones sistit. Cauendum est felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impatibiles cruciatus existunt. Nā æstate potius, quam hyeme, dandum, non est in dubio. Corpus septem diebus antè præparandum cibis acerbis, abstinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abstinentia. Albū & in dulci datur, aptissimè verò in lacte aut pulte. Nuper inuenere, dissectis raphanis inferre elleborum, rursusque comprimere raphanos, vt transeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi post quatuor ferè horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, vt diximus, vertigini, melancholicis, insanientibus, lymphaticis, elephantiaæ albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusq; tympanicis, stomachicis, spasticis, clinicis, ischiadicis, quartanis quæ aliter non desinant, tussi veteri, inflammationibus, torminibus redeūtibus. Vetant dari senibus & pueris: itē mollis ac fœminei corporis animivæ, exilibus aut teneris, & fœminis minus, quàm viris. Itē timidis, aut si exulcerata sint præcordia, vel tumeant, minimaëve sanguinē excreatibus, caufariis, vel latere, vel faucibus. Medetur extrà corporis eruptionibus pituitæ cū axungia falsa illitum: item suppurationi veteri. Mures polenta admistum necat. Galli sagittas in venatu elleboro tingunt, circuncisoq; vulnere teneriorem sentiri carnem affirmant. Muscæ quoq; necantur albo trito, & cum lacte sparso. Eodem & phthiriasis emendatur.

De Mithridatio & scordoti siue scordio, & polemonia, & philetaria, vel chiliodynama, & eupatoria, & centaurea siue chironia, & de leptocentaureo libadio, felle terræ, & triorche medicina.

CAP. VI.

Ipsi Mithridati Crateuas adscripsit vnam, Mithridation vocatam. Huic folia duo à radice dice acantho similia. Caulis inter vtraque sustinens roseum florem. Alteram Lenæus, scordo

scordotin siue scordion, ipsius manu adscriptam, magnitudine cubitali, quadrágulo caule, ramosam quernæ similitudine, foliis lanuginosis. Reperitur in Ponto campis pingui-
 bus humidisque, gustus amari. Est & alterius generis, latioribus foliis, mentastro similis,
 plurimóque vtraque ad vsus per se & inter alia in antidotis. Polemoniam, alij philetæ-
 riam, à certamine regum inuentionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam, ra-
 dice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi dependent, nigro semine: cætero
 rutæ similis, nascitur in montosis. Eupatoria quoque regiã autoritatem habet, caulis li-
 gnosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, & aliquanto amplioris, foliis per interualla quinque
 folij, aut cannabis, per ambitum incisus quinquepartitò, nigris & ipsis plumosisque: radi-
 ce superuacua. Semen dysentericis in vino potum auxiliatur vnicè. Centaurea curatus di-
 citur Chiron, cum Hercules excepti hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset in pe-
 dem: quare aliqui Chironion vocant. Folia sunt lata & oblonga, ferrato ambitu, densa ab
 radice, caules ternùm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papauerum. Radix vasta ru-
 befcens, tenera fragilisque, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine.
 Nascitur in collibus pingui solo. Laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia, Pholoë, & Ly-
 cæo, & in Alpibus verò, plurimisque aliis locis. Quidam & ex ea Lycium faciunt. Vis in
 vulneribus tanta, vt cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. In vsu radix
 tantùm duabus drachmis bibenda, quibus dicitur, si febris sit, in aqua trita, cæteris in vi-
 no. Medetur & ouium morbis decoctæ succus. Est alterum centaureon cognomine le-
 20 pton, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam secundùm fontes nascitur, o-
 rigano simile, angustioribus & longioribus foliis, anguloso caule paululum alto, frutican-
 te, flore lychnidis, radice tenui & superuacua, succo efficax. Ipsa herba autumno legitur,
 succus è fronde. Quidam caules concisos madefaciunt diebus xviij. atq; ita exprimunt.
 Hoc centaurion nostri fel terræ vocant, propter amaritudinem summam: Galli exacon,
 quoniam omnia mala medicamenta potum è corpore exigat per aluum. Tertia est cen-
 tauris, cognomine triorches. Qui eam secat, rarum est vt non vulneret sese. Hæc succum
 sanguineum mittit. Theophrastus defendi eam, impugnariq; colligentes tradidit à trior-
 che accipitrum genere, à quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & pri-
 mo generi assignant.

30 *De chymeno, & gentiana, & lysimachia, & parthenide, & artemisia, & ambrosia,
 & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicina.*

CAP. VII.

Clymenos à rege herba appellata est, ederæ foliis, ramosa, caule inani, articulis præ-
 cincta, odore graui, & semine ederæ, syluestribus & montosis nascens. Quibus mor-
 bis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum est, dum medeatur, sterilitatem po-
 ta etiam viris fieri. Græci plantagini similem esse dixerūt, caule quadrato, folliculis cum
 semine inter se implexis, velut in polyporum cirris. Et succus autem in vsu, vi summa
 in refrigerando. Gentianam inuenit Gentius, rex Illyriorum, vbique nascentem, in Illy-
 rico tamen præstantissimam, folio fraxini: sed magnitudine lactucæ, caule tenero pollicis
 40 crassitudine cauo & inani, ex interuallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice len-
 ta, subnigra, sine odore, aquosis montibus subalpinis plurima. Vsus in radice & succo.
 Radicis natura est excafactoria, sed prægnantibus non bibenda. Inuenit & Lysimachus
 herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet sali-
 cis viridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, odore acri: gignitur in aquosis.
 Vis eius tanta est, vt iumentis discordantibus iugo imposta, asperitatem cohibeat. Mu-
 lieres quoque hanc gloriam affectauere, in quibus Artemisia vxor Mausoli, adoptata
 herba quæ antea parthenis vocabatur: Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam
 putent, quoniam priuatim medeatur fceminarum malis. Est autem absinthij modo fruti-
 cosa, maioribus foliis pinguibisque. Ipsius duo genera. Altera latioribus foliis, altera
 50 tenera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem no-
 mine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis, cum vna matu-

rescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam vocât. Talis in Capadocia nascitur. Nymphæa nata traditur, Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heraclion vocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ simili. Ideoque eos, qui biberint eam, duodecim diebus coitu geniturâque priuari. Laudatissima in Orcho meno & Marathone. Bœoti madon vocant, qui & semen edunt. Nascitur in aquosis, foliis magnis, in summa aqua, & aliis ex radice prodeûtib, flore lilio simili, & cum defloruit, capiti papaueris. In caule secatur autumno. Radix nigra in Sole siccat, aduersaturque aluinis. Est & alia nymphæa in Thessalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, rosę magnitudine. Inuenit & patrum nostrorum ætate rex Iuba, quam appellauit Euphorbiam medici sui nomine & fratris Musę, à quo Diuum Augustum conseruatum indicauimus. Idē 10 fratres instituere à balineis frigida multa corpora adstringi. Antea non erat mos, nisi calida tantum lauari, sicut apud Homerum etiam inuenimus. Sed Iubæ volumen quoq; extat de ea herba, & clarum præconium. Inuenit eam in mōte Atlante: spectatur foliis acanthinis. Vis tanta est, vt è longinquo succus excipiat: incisæ cōto subditur excipulus vetriculo hædino: humor lactis videtur effluere, siccatus cum coit, thuris effigiē habet. Qui colligunt, clarius vident. Contra serpentes medetur, quacunq; parte percussa, vertice inciso, & medicamēto addito. Ibi Getuli, qui legunt, hædino lacte adulterant: sed discernitur igni. Id enim, quod syncerum non est, fastidiendum odorem habet. Multū infra hunc succum est, qui in Gallia fit ex herba chamelæa, granum cocci ferente. Fractus Hammoniaco similis est, etiam leui gustu os accensum diu detinēs, & magis ex interuallo, donec 20 fauces quoque siccet.

De plantagine, & buglosso, & cynoglosso, & buphthalmo, & Scythica, & hippice, & ischamone, & vettonica, & Cantabrica, & consilagine, & hiberide, & chelidonia, & canaria, & elaphobosco, & dictamno, & aristolochia, & quod eius delectatione aduolant pisces, & statim capiuntur, & medicina contra serpentium ictus ex herbis, quas superius nominauit.

CAP. VIII.

Celebrauit & Themison Medicus vulgarem herbam plantaginem, tãquam inuentor, volumine de ea edito. Duo eius genera. Minor angustioribus foliis & nigrioribus, 30 linguæ pecorum simillimis, caule anguloso, in terram inclinato, in pratis nascens. Altera maior, foliis laterum modo inclusa: quæ quia septena sunt, quidam eam heptapleurō vocauere. Huius & caulis cubitalis est, & napi similis. Nascitur in humidis multo efficacior. Vis mira in siccando densandoq; corpore, cauterij vicem obtinens. Nulla res æquē sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocât. Iungitur huic buglossos, boum linguę similis: cui præcipuum, quod in vinū deiecta, animi voluptates auget: & vocatur euphrosynū. Iungitur & cynoglossos, caninas imitās linguas, topiariis operibus gratissima. Aiuntque quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicē potā ex aqua ad tertianas prodesse: quę quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei, quæ ferat lappas minutas. eius radix pota ex aqua, ranis & serpētibus aduersatur. Est & buphthalmos similis boū oculis folio fœniculi, circa 40 oppida nascens, fruticosa caulibus, qui & māduntur decocti. Quidā cachlam vocant. Hæc cum cera scirrhomata discutit. Inuenere herbas & vniuersæ gentes. Scythia primū eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiā nascens, prædulcis. Aliam vtilissimā ad ea quæ spasmatata vocât. Magna & ea cōmendatio, quod in ore eam habētes, famem sitimq; non sentiunt. Idem præstat apud eosdē hippice dicta, quod in equis quoq; eundē effectū habeat. Traduntq; his duabus herbis Scythas etiā in duodenos dies durare in fame sitiq;. Ischamone Thracia inuenit, qua ferunt sanguinē sisti, nō aperta modò vena, sed etiam præcisa. Serpit è terra milio similis, foliis asperis & lanuginosis, nascitur in nares. Quæ in Italia nascitur, & sanguinē eadē adalligata sistit. Vettones in Hispania eam, quę Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autē ferratula, à Græcis cestron aut psychotrophon, ante cūctas laudatissima. Exit anguloso caule, cubitorū duū, à radice spargēs folia ferē lapathi, serrata, femine pur-

ne purpureo. Folia siccantur in farinam plurimos ad vsus. Fit vinum ex ea & acetum stomacho & claritati oculorum. Tantumque gloriae habet, vt domus in qua sata sit, tuta existimetur à piaculis omnibus. In eadē Hispania inuenta est Cantabrica, per diui Augusti tempora à Cantabris reperta. Nascitur vbique, caule iunceo pedali, in quo sunt flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquam minutum. Nec aliàs defuere Hispaniae herbis exquirendis, vt in quibus etiamnum hodie in numerofo & laetiore conuictu, potionem è centum herbis mulso additis credidere saluberrimam suauissimamque: nec quisquam genera earum iam nouit aut multitudinem: numerus tamen constat in nomine. Nostra aetas meminit herbam in Marsis repertam. Nascitur & in Aequicolis circa vicum Neruesiae, vocatur consiligo. Prodest, vt demonstrabimus suo loco, deploratis in phthisi. Inuenit nuper & Seruilius Damocrates è primis medentium, quam appellauit hiberida, quanquam ficto nomine, inuentioni eius assignato carmine. Nascitur maximè circa vetera monumenta parietinasque, & inculta itinerum. Floret semper folio nasturtij, caule cubitali, femine tam paruo, vt vix aspici possit. Radici odor nasturtij. Vfus aetate efficacior, & recenti tantum. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica vtilissima, viris plurimum quaternis horis, feminis minus dimidio adalligata, vt deinde in balineis descendatur in calidam, & postea oleo ac vino corpus perungatur: diebusque vicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris super sit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta. Animalia quoque inuenere herbas, in primis que chelidonium. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restitunt visum, vt quidam volunt, etiam erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticosa caule, folio pastinacae erraticae ampliore, ipsa altitudine duum cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederae rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, semen papaueris. Florent aduentu hirundinum, discessu marcescunt. Florentibus succus exprimitur, & in aereo vase cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per se succo in collyriis, quae chelidonia appellantur ab ea. Inuenerunt & canes canariam, qua fastidium deducunt, eamque in nostro conspectu mandunt, sed ita vt nunquam intelligatur quae sit: etenim depasta cernitur. Notata est haec animalis huius malignitas in alia herba maior. Percussus enim à serpente mederi quadam sibi dicitur: sed illam homine inspectante non decerpit. Simplicius ceruae monstrauere elaphoboscon, de qua diximus. Item seseli, enixae à partu. Dictamnnum ostendere (vt indicauimus) vulneratae pastae, statim decidentibus telis. Non est alibi, quam in Creta, ramis praetenuae, pulegio simile, feruens & acre gustu: foliis tantum vtuntur. Flos nullus ei, aut semen, aut caulis. Radix tenuis ac superuacua. Et in Creta autem non spatiosè nascitur: miraeque capris expetitur. Pro eo est & pseudodictamnnum, multis in terris nascens, folio simili, ramulis minoribus, à quibusdam chondris vocatum. Minoris effectus statim intelligitur. Dictamnnum enim minima portione accendit os. Qui legere eam, in ferula vel harundine condunt, praeligantque, ne potentia euanescat. Sunt qui dicant, vtraque nasci multifariam, sed deteriores in agris pinguibus, veram quidem dictamnnum non nisi in asperis. Est & tertium genus dictamnnum vocatum, sed neque facie neque effectum simile, folio sisymbrij, ramis maioribus: procedente persuasione illa, quicquid in Creta nascitur, infinito praestare ceteris eiusdem generis alibi genitis. Proximè quod in Parnasso. Alioquin herbiferum esse & Pelium montem in Thessalia, & Telethrium in Euboea, & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades quidem non medicaminibus vti, sed lacte circa ver, quoniam tunc maximè succis herbae turgeant, medicenturque vbera pascuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam boues omniuorae ferè sunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifesta fit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie: circa Potnias verò asini. Inter nobilissimas aristolochiae nomen dedisse grauidae videntur, quonia esse ἀρίστη λεχούσαις. Nostri malū terrae vocant, & quatuor genera eius seruant. Vnum

tuberibus radicum rotundis, foliis inter maluam & ederam, nigrioribus mollioribusque. Alterum mascula, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimae tenuitatis, vitis nouellae, cui sit praecipua vis, quae clematis vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore buxco, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas, ut capparisi. Valent radice tantum. Est & quae pistolochia vocatur, quarti generis, tenuior, quam proxime dicta, densis radicis capillamentis, iunci plenioris crassitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, sed oblongae radici tenuiorique gratior. Carnosi enim est corticis, vnguentis quoque nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis & campestribus. Effodere eas messibus tempestiuum: ita desquamato terreno seruantur. Maxime tamen laudatur Pontica: & in quocunque genere ponderosissima quaeque, medicinis aptior. Rotunda contra serpentes. Oblonga tamen in summa gloria est, si modo a conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piscatores Campaniae radicem eam quae rotunda est, venenum terrae vocant, coramque nobis contusam immista calce in mari sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statimque exanimati fluitant. Quae polyrrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, ex alto praecipitatis, radice pota ex aqua, vtilissima esse traditur. Semine pleuriticis & neruos confirmare, exalfacere. Eadem satyrion est. Verum & effectus earum vsusque dicendi sunt: ordiendumque a malorum omnium pessimo, id est serpentium ictu. Medentur ergo Britannica herba, panacisque generum omnium radix e vino, Chironij flos & semen potum, illitumve ex vino & oleo: priuatimque, quae cunila bubula appellatur, polemonia vel philetaria radicis drachmis quatuor ex mero: teucris, sideritis, scordotis ex vino, priuatim ad angues, potae & illitae, siue succo, siue folio, siue decocto: centaurij maioris radix drachma in vini albi cyathis tribus: gentiana praecipue aduersus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, siue viridis, siue sicca. Et lysimachiae odorem fugiunt. Datur ex vino percussis chelidonia. Morsibus imponitur Vetonica praecipue, cui vis tanta perhibetur, ut inclusae circulo eius serpentes, ipsae sese interimant flagellando. Datur ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis vini: vel farina drachmis tribus sextario aquae imponitur. Cantabrica, dictamnium, aristolochia radicis drachma in vini hemina saepius bibenda. Prodest & illita ex aceto: similiter pistolochia. Quin & omnino suspensa supra focum fugat e domibus serpentes.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoscyamo, & hierobotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & persolata, & arcio, & cyclamino, & pededano, omnia ad serpentium ictus.

CAP. IX.

ARgemonia quoque radice eius denarij pondere in vini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, ceterisque quae primum nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari quaque, in quo maxime valebit. Folia habet, qualia anemone, diuisa apij modo, caput in cauliculo papaueris syluestris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fungus nascitur in arboribus circa Bosphorum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Gallia nascitur, infirmius habetur. Praeterea mas spissior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Faemina solutior, initio gustu dulcis, mox in amaritudinem transit. Echios vtriusque generis pulegio similis, foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera, quae lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperae similia sunt: haec ex vino & aceto. Quidam arcion personatam vocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Huius radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamen Romanae nobilitatis plus habet, quam hierobotane. Aliqui peristereon, nostri verbenacam vocant. Haec est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa verritur, domus purgantur lustranturque. Genera eius duo sunt:

sunt: foliosa, quam foeminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli vtriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quam quercus, angustioraque, diuisuris maioribus: flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur vbique in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed vnum omnino genus faciunt, quoniam vtraque eosdem effectus habeat. Vtraque fortiuntur Galli, & praecinunt responsa. Sed magi vtrique circa hanc infaniunt. Hac perunctos impetrare, quae velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita vt ne Luna aut Sol conspiciat, fauis antè & melle terrae ad piamentum datis. Circumscripam ferro effodi sinistra manu & in sublime tolli. Sicari in vmbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si

10 aqua spargatur triclinium, qua maduerit, laetiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex vino. Est similis verbasco herba, quae saepe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Haec abiecta blattas in se contrahit: ideoque Romae blattariam vocant. Lemonium succum lacteum mittit, concrecentem gummi modo humidis locis. Datur denarij pondus in vino. Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur. Graeci vocant pentapetes, siue chamaezelon, siue pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem. Haec inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum vite. Adhibetur & purgandis domibus. Aduersus serpentes bibitur & eius radix, quae sparganion vocatur, ex vino albo. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quae

20 persequi nihil attinet, cum sint differentiae duae. Probatissima in creta, mox in Achaia, & in siccis vbicunque nati, foeniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisque. Caule pedali recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera vbique nascuntur terrenis collibus limitibusque, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, saepe pluribus quam ternis, radice lignosa, sed cum inaruit, superuacua. Semen huius cumino simile, prioris milio, album, acre, odoratum omnibus & feruens. Secundum priore vehementius est, ideoque parca sumi debet. Si iam maximè tertium genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia haec & hyeme & aestate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex aliis vsus feminis: ex Creta radicis

30 dulcis, & magis ad serpentes est. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percussis. Therionarcha alia quam Magica, & in nostro orbe nascitur, fruticosa, foliis subuiridibus, flore roseo: serpentes necat: cuicumque admota feræ & haec torporem affert. Perfolata, quam nemo ignorat, Graeci verò arcion vocant, folia habet maiora etiam cucurbitis & hirsutiora, nigrioraque & crassiora, radicem albam & grandem. Haec ex vino bibitur denariorum duum pondere. Item cyclamini radix contra serpentes omnes. Folia habet minora, quam edera, nigrioraque & tenuiora, sine angulis: in quibus albicant maculae. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, vt rapum videri possit, cortice nigro. Nascitur in vmbrosis: nostris tuber terrae vocatur: in omnibus ferenda domibus, si verum est, vbi fata sit, nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant:

40 narrantque & ebrietatem repraesentari, addita in vinum. Radix siccata scillae modo concisa reponitur: decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen venenum ei est: traduntque si praegnans radicem transgrediatur, abortum fieri. Est & altera cyclaminos cognomine ciffanthemos, geniculatis caulibus, superuacuis, à priore distans, circa arbores se voluens, acinis edere, sed mollibus, flore candido, specioso, radice superuacua. Acini tantum in vsu, gustu acris, sed lenti. Siccantur in vmbra, tufique diuiduntur in pastillos. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est, cognomine chamaecissos, vno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur. Sed inter primas celebratur peucedanum laudatissimum in Arcadia, mox Samothrace. Caulis est ei tenuis, longus, foeniculo similis, iuxta terram foliosus, radice nigra, crassa, graui odore, succosa. Gignitur in

50 montibus opacis. Foditur exitu autumnii. Placent tenerrimae & altissimae radices. Haec conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntque succum in vmbra, capite

prius & naribus rosaceo perunctis, ne vertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens, incisisque manat. Probatur crassitudine mellea, colore rufo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in vsu, & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibiturque contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

De ebulo, & verbasco, & thelyphono, & contra scorpionum ictus, & rubetorum & canum morsus, & generaliter contra omne venenum.

CAP. X.

EBuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur serpentes. Priuatim aduersatur scorpionibus polemonia radix, vel alligata tantum: item phalangio, ac cæteris minoribus venenatis. Scorpionibus aristolochia: agaricum obolis quatuor in vini misti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cum vino aut posca: item quinquefolium, daucum. Verbascum Græci phlomon vocant. Genera habet prima duo: album, in quo mas intelligitur: alterum nigrum, in quo fœmina. Tertium genus non nisi in syluis inuenitur. Sunt folia brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix vna crassitudine digiti. Nascuntur & in campestribus. Syluestri folia eleliphaci, alta, ramis lignosis. Sunt & phlomides duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cum plurimum quaternis, crassis, pinguibusque, ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in foliis eius, quam fœminam diximus, ficus omnino non putrescere. Distingui genera hæc penè superuacuum est, cum sint omnia eiusdem effectus. Contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectu pari. Thelyphonon herba ab aliis scorpion vocatur, propter similitudinem radicis, cuius tactu moriuntur scorpiones. Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis elleboro candido linat, reuiuiscere aiunt. Thelyphonon omnem quadrupedem necat, imposita verendis radice: folio quidem intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpionibus aduersatur & Vettonicæ succus, ac plantaginis. Sunt & ranis venena, rubetis maximè: vidimusque psyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quam aspidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion in vino pota. Aliqui neurada appellant, alij poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruosis, bene olentibus. Item alif-
2 Rectius ei
 suu vetusto cod.
 ma, quam alij damafonion, alij lyron appellant. Folia^a erant plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, conuexaque in terram, aliàs etiam venosa similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, vt veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus foliis. Vfus in radice vtriusque aduersus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu. Lepori marino aduersatur & cyclamynos. Veneni vim canis quoque rabidi morsus habent, contra quos erit cynorrhodum, de quo diximus. Plantago ad omnes bestiarum morsus pota atque illita prodest: Vettonica ex mero veteri. Peristereos vocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, vnde & nomen. Hanc habentes negant latrari à canibus. Proxima ab his malis, venena sunt, quæ sibi metipsi homines excogitant. Contra hæc omnia Magicæque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & scordotis, & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per aluum Vettonicæ semen in mulso aut passo, vel farinæ drachma in vini veteris cyathis i i i j. Vomere cogendi, atque iterum bibere. Iis qui quotidie gustent eam, nulla nocitura mala medicaméta tradunt. Poto veneno aristolochia subuenit eadem mensura, qua contra serpentes. Quinquefolij succus: Agaricum, postquam vomuerint, denarij pondere ex aquæ mulsæ cyathis tribus. Antirrhinon vocatur siue anarrhinon, siue lychnis agria, similis lino, radice nulla, flore hyacinthi, semine vituli narium. Et hoc perunctos venustiores fieri, nec villo malo medicamento lædi posse, aut veneno, si quis in brachiali habeat, arbitrantur Magi. Similiter ea quam euppleam vocant, traduntque ea perunctos commendatioris esse famæ

famæ. Artemifiam quoque fecum habentibus negant nocere mala medicaméta beftiám-
ve vllam, ne Solem, quidem. Bibitur & hæc ex vino aduerfus opiũ. Alligata priuatim po-
tens traditur, potáve aduerfus ranas. Pericarpum bulbi genus eft. Duæ eius fpecies: corti-
ce rubro alterum, alterum nigro papaueri fimile. Sed vis maior, quàm priori: vtrique au-
tem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur, contra quam & thus & panaces, Chiro-
nium præcipuè. Hoc & contra fungos.

Remedia ad capitis vitia.

CAP. XI.

VERùm & generatim membratimque fingulis corporum morbis remedia subtexe-
mus, orfi à capite. Alopecias emendat nymphææ & cicutæ radix, fi vnà tritæ illi-
10 nantur. Polytricha diftat à callitricha, quòd iuncos albos habet, & folia plura maioráque.
Frutice quoque maior eft: defluentem capillum confirmat & denfat. Item lingulaca cir-
ca fontes nafcens, cuius radix admifta combufta teritur cum adipe fuis nigræ. Id quoque
excipitur, vt eius fit fuis quæ nunquàm peperit. Sol deinde plurimum cõfert illitæ. Simi-
lis vſus eft cyclamini radice. Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aqua.
Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita: ariftolochia,
& iberis adalligata hora, vel diutius, fi pati poſſit, comitante balinei vſu. Medetur & dau-
cum. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita: & hulcera capitis fanat illita.
Medetur & periftereos. Cacalia fiue leontice vocatur, femen margaritis minutis fimile,
dependens inter folia grandia, in montibus ferè. Huius grana xv. in oleo macerantur, at-
20 que ita aduerſo capillo caput vngitur. Fit & ex callitriche ſternutamétum. Folia ſunt len-
ticulæ fimilia. Caules iuncis tenuiffimis, radice minima. Nafcitur in opacis & humidis, gu-
ftatu feruens. Hyſſopum in oleo cõtritum phthiriafi refiſtit, & prurigini in capite. Eft au-
tem optimum Cilicium è Tauro monte, dein Pamphylium ac Smyrnæũ: ſtomacho con-
trarium. Purgat cum fico ſumptum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant & ſer-
pentium icibus aduerſari, tritum cum melle & fale & cumino. Lõchitis non (vt plerique
exiſtimauerunt) eadem eft quæ xiphion, aut phaſganion, quãquam cuſpidi fimilis ſemi-
ne. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura, quàm in caule, capitula, perſo-
nis Comicis fimilia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælõgis. Nafcitur in ſitien-
tibus. E diuerſo xiphion, & phaſganion in humidis, cum primùm exit, gladij præbet ſpe-
30 ciem, caule duùm cubitorum, radice ad nucis auellanæ figuram ſimbriatæ, quam effodi
ante meſſes oportet, ſiccari in vmbra. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere
admifto vino, offa fracta è capite extrahit, aut ſi quid in corpore ſuppurat, vel ſi calcata
ſunt offa ſerpentis, eadem contra venena efficax. Caput in dolore veratro, vel oleo, vel
roſaceo decocto tritòque vngi conuenit: peucedano ex oleo vel roſaceo & aceto. Tepi-
dum hoc prodeſt & doloribus, qui plerunque ex dimidia parte capitis ſentiuntur, & ver-
tiginibus. Perungunt & radice eius ſudoris cauſa eliciendi, quoniam cauſtica vis ei eſt. Pſyl-
lion alij cynoides, alij cryſtallion, alij ſicelion, alij cynomyian appellant, radice tenui, ſu-
peruacua, ſarmentofum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non diſſimili-
bus, ſemine autem pulici, vnde & nomé: hoc in bacis, ipſa herba in vineis inuenitur. Vis
40 ei ad refrigerandum & diſcutiendum ingens. Semen in vſu. Fronti imponitur in dolo-
re & temporibus, ex aceto & roſaceo, aut poſca. Ad cætera illinitur acetabuli menſura
ſextario aquæ, denfat ac contrahit. Tunc terere & craſſitudinem illinire, oportet cui-
cunque dolori & collectioni inflammationique. Et vulneribus capitis medetur aristo-
lochia, fracta extrahens offa, & in alia quidem parte corporis, ſed maximè capite: ſimili-
ter piſtolochia. Thyſſelium eſt non diſſimile apio. Huius radix commanducata purgat
capitis pituitas.

*De centaureo, & chelidonia, & panace, & hyoſcyamo, &
euphorbio, ad oculorum vitia.*

CAP. XII.

50 Oculorum aciem centaureo maiore putant adiuuari, ſi addita aqua foueantur. Suc-
co verò minoris cum melle culices, nubeculas, obſcuritatem diſcuti, cicatrices ex-

tenuari. Albugines quidem etiam iumetorum sideriti. Iam chelidonia supra dictis omnibus mirè medetur. Panacis radix cum polenta epiphoris imponitur. Hyoscyami semen bibunt. obolo, tantundem meconij adiacentes vinumque, ad epiphoras inhibendas. Ad iungunt & gentianæ succum, quem collyriis acrioribus pro meconio miscent. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Instillatur plâtaginis succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & siqua in oculis vitia sunt, emendat. Verbascum epiphoris imponitur. Peristereos ex rosaceo vel aceto. Ad hypochoysin & caliginè, cyclaminon in pastillos diluunt. Peucedani succû, vt diximus, ad claritatè & caligines, cum meconio & rosaceo. Psyllion illitum fronti epiphoras suspèdit.

*De anagallide siue corchoro, & mandragora siue circeio, & cicuta, & crethmo
agrio, & molybdana, & capno, & acoro, & iride, & coryledone, &
aeizo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de
labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum,
aurium, narium, dentium, orisque
vitia medicina.*

10

CAP.

XIII.

A Nagallida aliqui corchoron vocant. Duo genera eius: mas flore phœniceo, fœmina cœruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra iacentibus nascuntur in hortis & aquosis. Prior floret cœrulea. Vtriusque succus oculorum caliginè discutit cum melle, & ex ictu cruorem & argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit. Iumentorum quoque oculis medetur. Succus caput purgat per nares infusus, ita vt deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachma in vino. Mirum, quòd pecora fœminam vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere, statim eâ quæ asyla appellatur, in remedio quærunt: ea à nostris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante Solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur, ter salutare eam, tum sublatam exprimere: ita præcipuas esse vires. De euphorbio satis dictum est, cuius succus lippitudini, si tumor erit, item ab sinthium cum melle tritum, itémque Vettonicæ farina conueniet. Ægilopas sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, femine contrito cum farina permista impositaque, vel succo. Eximitur hic è caule foliisque prægnantibus, dempta spica, & in trimestri farina digeritur in pastillos. Aliqui & mandragoræ utebantur: postea abdicatus in hac curatione est. Epiphoris (quod certum est) medetur & oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo & vino. Nâ succus multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram, alij Circeium vocant. Duo eius genera: candidus, qui & mas: niger, quæ fœmina existimatur, angustioribus foliis, quàm lactucæ, hirsutis & caulibus, radicibus binis ternisve rufulis, intus albis, carnosissimis tenerisque, penè cubitalibus. Ferunt mala auellanarum nucum magnitudine, & iis semen ceu pyrorû. Album hoc alij arsen, alij morio, alij hypophlomon vocant. Huius folia alba, quàm alterius, latiora, vt lapathi fatiux. Cauent effossuri contrarium ventum, & tribus circulis antè gladio circumscribunt: postea fodiunt ad occasum spectantes. Succus fit & è malis & caule, deciso cacumine & radice punctis aperta, aut decocta: utilis hæc vel furculo. Concisa quoque in orbiculos feruatur in vino. Succus non vbique inuenitur, sed vbi potest circa vindemias quæratur. Odor grauis eius, sed radicis & mali grauior. Ex albo mala matura in umbra siccantur. Succus ex iis Sole densatur: item radicis tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia feruantur in muria efficacius, aliàs recentium succus pestis est: sic quoque noxiæ vires. Grauedinem afferunt etiam olfactu: quanquam mala in aliquibus terris mandantur, nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidè largiore etiã moriuntur. Vis somnifica pro viribus bibentiû. Media potio cyathi vnus. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesque ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnû odore quæsisse. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulso. Efficacius elleborum, ad vomitiones & ad bilem nigram extrahendam. Cicuta quoq; venenû est publica

Athe-

Atheniensium pœna inuisa, ad multa tamen vsus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis estur à plerisque & in patinis. Leuis hic & geniculatus vt calamii, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri teneriora, graui odoratu: semen aniso crassius: radix concaua, nullius vsus. Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquam perueniatur ad vitalia, vini natura excafactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusque: tunc enim maxime tempestiuus est. Semine trito expressus, & Sole densatus in pastillos, necat sanguine spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent.

10 Ad resoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumque dolores sedandos circumlitus. Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem dolorumque & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mammas à virginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, Veneremque testibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi, quibus bibenda censetur, non equidem præceperimus. Maxima vis natæ Suis Parthorum, mox laconicæ, Creticæ, Asiaticæ. In Græcia verò Megaricæ, deinde Atticæ. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impositus, tumorem quoque polenta addita. Nascitur vulgo molybdæna, id est plumbago, etiam in aruo, folio lapathi,

20 crassa radice, hispida. Hac commanducata si oculus subinde elingatur, plumbum (quod est genus vitij) ex oculo tollitur. Capnos prima, quam pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, viridis, succo caliginem discutit: itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectu, sed alia est capnos fruticosa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis & segetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemque, ceu fumus: vnde nomen. Eadem euulsas palpebras renasci prohibet. Acoros iridis folia habet, angustiora tantum & longiore pediculo, radices nigras minusque venosas, cæterò & has similes iridis, gustu acres, odore non ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchi-

30 de iuxta Phasin amnem, & vbicunque in aquosis. Recentibus virus maius, quam vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur vtribus in vmbra digitalibus frustis. Nec non inueniuntur, qui oxymyrsinæ radicem acaron vocant: ideòque quidam hanc acaron agrium vocare malunt. Vis ei ad calfaciendum extenuandumque efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem potu, contraque serpentes. Cotyledon paruula herba, cauliculo tenero, pusillo, pingui folio & concauo, vt coxendices, nascitur in maritimis petrosisque, viridis, radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur succo. Est aliud genus eiusdem, sordidis foliis, latioribus densioribusque circa radicem velut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. Vfus eius ad eadem, quæ iris. Aeizoi duo genera: Maius in fistilibus vasculis feritur,

40 quod aliqui buphthalmum vocant, alij zoophthalmum, alij stergethron, quod amatoris conueniat, alij hypogeson, quoniam in subgrundiis ferè nascitur. Sunt qui ambrosiam potius vocant, & qui amerimnon: Itali sedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minusculum, quod erithales vocant, alij trithales, quia ter floreat, alij chrysothales, alij isoetes: sed aeizoum vtrunque, quoniam viret semper: alij semperuiuum. Maius cubiti altitudinem excedit, crassitudine plusquam pollicari. Folia cacumine linguæ similia, carnosæ, pinguis, largo succo, latitudine pollicari, alia in terram conuexa, alia stantia, ita vt ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus est, in muris parietinisque nascitur & tegulis, fruticosum à radice, & sursum vsque ad cacumen: foliis angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule: radix inutilis. Huic similis est, quam Græci andrachnen agriam vocant, Itali illecebram, pusillis latioribus foliis, breuiori cacumine. Nascitur in petris & colligitur cibi causa. Omnium harum vis

50

eadem, perfrigerare & astringere. Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctis. Purgant enim hulcera oculorum, explentque & ad cicatricem perducunt, palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus: aconito verò maius acizoum præcipuè. A scorpionibus quoque habentem id feriri negant. Medentur & aurium dolori. Item succus inunctus hyoscyami modicè: item Achilleæ, & minoris centaurei, & plantaginis, peucedani cum rosaceo & meconio: acori succus cum rosa. Omnis autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla ceruina calefacta. Ebuli radice tritæ succus linteolo colatus, mox in Sole densatus, cum opus est, rosaceo dilutus & calefactus, parotidas sanat. Verbenaca quoque: item plantago: item sideritis cum axungia veterè. Narium ozænas emendat aristolochia cum cypero. Dentibus remedio sunt panacis radix commanducata, præcipuè Chironiæ, item succus collutis: radix hyoscyami ex aceto manducata: item polemoniæ. Commanducantur & plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ succo. Et folia sunt vtilia, vel si sanguine gingiuarum putrescât, vel sanguinis sit reiectio. Semen eiusdem apostemata, & collectiones gingiuarum sanat. Et aristolochia gingiuas dentésve confirmat. Verbenaca cum radice manducata, & decocta ex vino aut aceto succus collutus: Item quinquefolij radices, decoctæ ad tertias vino aut aceto. Priùs verò quàm decoquantur, aqua marina aut salsa lauantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolij fricare malunt. Et verbasci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. Et hyssopo colluuntur, & peucedani succo cum meconio: vel radicum anagallidis magis fœminæ succo, ab altera nare, quàm doleat, infuso. Erigeron à nostris vocatur senecio. Hanc si ferro circumscripam effodiat aliquis, tangâtque ea dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem cum postea non doliturum. Herba est trixaginis specie & mollitia, cauliculis subrubicundis: nascitur & in tegulis, & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia vere canescit. Caput eius numerosa diuiditur lanugine (qualis est spinæ) inter diuisuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alij pappum. Nec deinde Græcis de ea constat. Alij eruçæ foliis esse dixerunt, alij roboris, sed minoribus multò. Radice alij superuacua, alij neruis vtili, alij potu strangulante. E diuerso quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia vesicæ vitia: item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenam dixerunt. Ischiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinquare: torminibus quoque in passo vtilissimam, præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ferentésque in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent. Nec quale esset, demonstrarunt, contra serpentes in aqua bibendam, edendamque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per vsus digeremus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris: tota cum mica salis strumis. Ephemeron folia habet lilij, sed minora, caulem parem, florem cæruleum, semen superuacuum, radicem vnâ digitali crassitudine, dentibus præcipuam concisam in aceto, decoctamque vt tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Cavis & exesis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Erosis veratrum nigrum imponitur: mobiles vtralibet decocta in aceto firmantur. Labrum Venereum vocant in flumine nascentem. Est ei vermiculus, qui circa dentes necatur, aut cavis dentium cera includitur. Cauendum, ne auulsa herba terram tangat. Ranunculum vocamus, quem Græci batrachion. Genera eius quatuor. Vnum pinguioribus, quàm coriandri, foliis, & ad latitudinem maluæ accedentibus, colore liuido, caule albo, gracili, & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. Tertium minimum est, graui odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore luteo. Omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur, pustulâsque, vt ignis, faciunt. Ideo ad lepras & psoras eis vtuntur, & ad tollenda stigmata: causticisquæ omnibus miscent. Alopecii imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamen-

nutamentum est. Nostri herbarij strumeam vocant, quoniam medetur strumis & panis, parte in fumo suspensa. Creduntque ea rursus fata rebellare, quæ curauerint, vitia: quo scelere & plantagine vtuntur. Oris hulcera intus succus plantaginis emendat, & folia radicisque commaducata, vel si rheumatismo laboret os. Hulcera foetoremque quinquefolium. Hulcera psyllium. Composita quoque ad foetorem, vel maximè pudendum vitium trademus. Ergo folia myrti & lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere & vino vetusto sparsa mandere matutino, optimū est. Vel ederae baccas cum casia & myrrha, pari pondere ex vino. Naribus vtilissimum est dracontij semen contritum ex melle, etiamsi carcinomata in his sint. Suggillata hyssopo emendantur.

10 Stigmata in facie, mandragora illita delet.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXVI.

PROOEMIUM.

Reliqua per membrorum genera medicina, & de nouis morbis, & lichenes quid sint, & quando primum in Italia cœperint, & de carbunculo, & de elephantiasi, & colo.

CAPVT I.

30 **S**ENSIT & facies hominum nouos, omnique æuo priore incognitos, non Italiæ modò, verum etiã vniuersæ propè Europæ, morbos: tunc quoq; nec tota Italia, nec per Illyricum Galliasve aut Hispanias magnopere vagatos, aut alibi, quàm Romæ circaque, sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ: sed tanta foeditate, vt quæcunque mors præferenda esset. Grauiissimum ex his lichenas appellauere, Græco nomine, Latinè, quoniã à mento ferè oriebatur, ioculari primùm lasciuia (vt est procax natura multorum in alienis miseris) mox & vsurpato vocabulo mentagram, occupantem in multis totos vtique vultus, oculis tantùm immunibus, descendetem verò & in colla petusq; ac manus, foedo cutis fufure. Non fuerat hæc lues apud maiores patresq; nostros. Et primum Tiberij Claudij Cæsaris principatu medio irrepfit in Italiam, quodã Perusino equite Romano Quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionè eius importante. Nec sensere id malum foemina, aut seruitia, plebesque humilis, aut media, sed proceres veloci transitu osculi maximè, foediore multorum, qui perpeti medicinã tolerauerant, cicatrice, quàm morbo. Causticis nanq; curabatur, ni vsque in ossa corpus exustū esset, rebellate tædio. Adueneruntque ex Ægypto genitrice taliū vitiorum medici, hanc solam operã afferentes, magna sua præda. Siquidem certum est, Maniliū Cornutum ex Prætoris legatum Aquitanicę prouinciæ, H. S. CC. elocasse in eo morbo curadū sese. Acciditque sæpius, vt noua contra genera morborum gregatim sentirentur. Quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repètè vitia terrarum in parte certa, membrisque hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligete, hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes. L. Paulo, Q. Marcio Censoribus, primùm in Italiam carbunculum venisse, Annalibus conscriptum est, peculiare